

Van zedelijkheid in den zin van vrijwil-
ligheid is hier geen sprake.

De vrijheid, hoe ook gedacht, is hier weg.
Het zedelijke is geresorbeerd, opgeslurpt
in het „natuurlijke“.

Zoo verstaan wij Spinoza's bekende
woord, dat echter niet in zijn Ethica, maar
in zijn Staatkundig Tractaat C. I. § 4 staat:
dat hij de menselijke handelingen niet
wil belachen of belaggen of verwenschen,
maar slechts wil trachten te begrijpen.

Maar bij dat begrip blijft het dan ook,
van beoordeelen wil hij niets weten, want
beoordeelen onderstelt een maatstaf.

In zijn Ethica zegt hij dan ook, waar hij
van de Affecten handelt, dat men daarbij
niet moet denken aan een *virtuum*, een ge-
brek of feil in de menselijke natuur. Het
Spinozisme toch kent geen *zonde*. Er is,
zegt Spinoza, niets in de natuur wat aan
een fout van haar kan worden toegeschreven.
De wetten en regelen der natuur, volgens
welke alle dingen geschieden en uit den
eenen vorm in den anderen overgaan, zijn
altijd en overal dezelfde.

Goed en slecht, is louter subjectief.
Derzelve muziek is goed voor den zwaar-
moedige; slecht voor den treurende; voor
den doove noch goed, noch slecht.

Spinoza wil dan ook van de affecten of
zielsaandoeningen handelen, als gold het
lijnen, vlakken en lichamen.

In deze leer der affecten geeft hij, wat
wij zijn zede- of levensleer, in enger zin,
kunnen noemen.

Hij onderscheidt daarbij tusschen twee-
erlei soort van affecten of zielsaandoeningen.
Die van de eerste soort doen ons *lijden*,
die van de tweede doen ons *handelen*.
Beide zijn een product van twee factoren:
onze trek tot zelfbehoud en onze voor-
stellingen van de dingen buiten ons.

Bij een onvolkomen kennis van de wereld
zullen die voorstellingen, al naar dat wij ze
voor ons zelfbehoud bevorderlijk of schade-
lijk achten, in ons wekken stemmingsvan-
geng of verheugen of ook van droefheid.
Wij zijn dan onder de macht onzer stem-
mingen, onzer aandoeningen; onder de
slavernij onzer affecten, wij *lijden*.

Geluk het ons daarentegen, tot de vol-
komen kennis van de wereld te komen —
en Spinoza is vast overtuigd, haar te be-
zitten — dan zien wij alles „sub specie aeterni-
tatis“, onder „de aanschouwing der
eewigheid“, d.w.z. in den eeuwig, nood-
wendigen en onveranderlijken samenhang
der dingen. Wij zullen dan over het ver-
gankelijke ons noch te zeer verheugen of
het te sterk begeren, en allerminst er ons
over bedroeven; wij komen dan tot de *be-
vrijding* van onze affecten.

Maar bovendien, deze kennis van de
noodzakelijkheid der dingen wekt in ons
blijdschap. Want juist in het kennen ligt
ons eigenlijk menscheit bestaan, en het
besef der ware kennis verhoogt dat. Dit
kennen is het eigenlijk menscheit handelen.
Onze ziel wordt nu aangedaan met kracht
en sterkte. Zij voelt zich blij en vrij,
los van de slavernij der passies.

En ten slotte komt dan de mensch, wan-
neer hij zich de noodzakelijkheid der din-
gen denkt in verbinding met God, aller
dingen oorzaak, tot die *verstandelijke liefde*
voor God, die juist daarom intellectuele
of verstandelijke liefde heet, omdat zij be-
rust op volkomen kennis.

Deze kennis is onze deugd.
Zoo verstaan wij dan ook, dat Spinoza
zeggen kan: de zaligheid is niet het loon
der deugd, maar *de deugd zelf*.

Ook bij deze mystieke wending, die het
stelsel van Spinoza, op het einde, met zijn
Amor Dei intellectualis of verstandelijke
liefde tot God neemt, late men zich echter
niet misleiden.

God is bij Spinoza een woord, waarmee
iets gansch anders wordt bedoeld dan door
ons. Zegt Spinoza, dat in God de noodza-
kelijkheid der dingen ligt, hij denkt dan in
de verste verte niet aan een Raadsbesluit,
of ook aan de Eeuwige, alomtegenwoordige
Kraacht van den levenden God. Zegt hij
dat God aller dingen oorzaak is, hij be-
doelt dan niet anders, gelijk wij zagen,
dan dat uit het zijn van de eene oneindige
Substantie, het zoo-zijn der dingen volgt,
gelijk uit het zijn van de Ruimte, de in
haar op bepaalde wijze begrensde figuren.

In dit stelsel is al wat aan de Christe-
lijke wereld- of levensbeschouwing herin-
nert, verdwenen; het is een terugval in het
heidendom.
De god van Spinoza is een afgetrokken
begrip. De Al-eene substantie, zonder leven,
zonder werkzaamheid, zonder liefde.
De menselijke rede heeft zich hier,
onbewust, en van haar verduistering door de
zonde en van haar beperktheid, met ver-
werping van de Openbaring, een stelsel van
wereld- en levensbeschouwing opgebouwd,
dat noch de wereld, noch het leven op
bevredigende wijze verklaart. Het is op alle
punten in strijd met de kennis van den
eenigen waarachtigen God en Jezus Christus,
dien Hij gezonden heeft, welke, naar
het woord van onzen Heiland, het eeuwige
leven is.

Tusschen het Spinozistisch Fatalisme en
het Calvinistisch geloof aan de Praedesti-
natie, ligt dan ook alleen deze overeen-
komst, dat in beide het toeval is uitge-
sloten. De tegenstelling is echter even groot
als die tusschen heidensche creatuurvergoding,
waarbij God en wereld samenvallen, en het
Christelijk geloof in den Almachtigen God,
Schepper van hemel en aarde. Die boven
Zijn wereld verheven is, ook al is Hij met
Zijn eenwige en alomtegenwoordige Kraacht
in haar werkzaam.

Het eerste van de twaalf artikelen van
ons Katholiek-christelijk Geloof wordt in
de moderne wereld- en levensbeschouwing
geloosd.
Zonder Spinoza is echter die wereld-
en levensbeschouwing niet te begrijpen.

„Wel hoort, maar zich niet laat waarschuwen.“

En een, die het geluid der
basun hoort, wel hoort, maar
zich niet laat waarschuwen; en
het zwaard komt, en neemt hem
weg, diens bloed is op zijn hoofd.
Ezechiel 33: 4.

Het „waarschuwen“ heeft in het Godsbestel
een veel dieper ingrijpende betekenis, dan de
meesten wanen.

Men vat het „waarschuwen“ nog te veel op,
als iets dat men, ja, doen kan, maar evengoed
kan *laten*. Een bijna overtoellige goedheid, die
we onverschillig en ongehouden iemand tot zijn
bestwil bewijzen, en waarbij we rekenen op
zijn dank.

Er zijn gevallen die een uitzondering maken.
Als men iemand kind onbewaakt aan den
waterkant ziet spelen, brand in buurmans huis
bespeurt, het hek op den dam ziet openstaan,
zoosla het vee den weg oploopt, of merkt dat
iemand bij het nittappen uit de spoor zijn
portefeuille laat liggen, dan achten we ons tot
waarschuwen wel terdege verplicht. Dan toch
stelt het ons aan gevaar noch tegenspraak
noch onaangenaamheid bloot, en ontgaat ons
selden de dank van wie we waarschuwen.

Maar hoe anders wordt het niet, als datzelfde
kind niet aan den waterkant speelt, maar door
ons op kwaad betrapt werd. Dan toch zijn
we lang niet zeker, dat vader of moeder ons
de waarschuwing vriendelijk zullen afdemen,
en dan denkt onze zucht naar vrede zoo licht:
„Waarom zal ik mijn vinger steken in wat mij
niet aangaat. Het zedelijk gevaar van buur-
mans kind komt niet voor mijn verantwoord-
ding. Laat hij voor zijn eigen kind zorgen.“

Laat hij voor zijn eigen kind zorgen.
„Waarom zal ik mijn vinger steken in wat mij
niet aangaat. Het zedelijk gevaar van buur-
mans kind komt niet voor mijn verantwoord-
ding. Laat hij voor zijn eigen kind zorgen.“
Ik heb genoeg te stellen met mijn eigen kroost.
Is nu deze opvatting niet egotisch?
Men waarschuwt als men er niets mee waagt
en kans heeft er dank mee in te oogsten; maar
men laat het na, als het ons iets onaangenaams
kan berokkenen. Men doet het bij materieel,
bij uitwendig gevaar, maar onthoudt zich, als
het gevaar een veel ernstiger, wij *zedelijk* of
geestelijk, karakter draagt.

Toch is juist op geestelijk gebied het waar-
schuwen een plicht door God verordeneerd.
Het is niet waar, dat we geestelijk een ieder
op ons zelve staan en alleen voor ons zelve
verantwoordelijk zijn. Van Godswege zijn we
aan elkander verbonden. Door allerlei band is
het leven van den één door het leven van den
ander heengevlochten. Het is Gods bestel, dat
Hij door menschen op menschen wil werken;
dat Hij den één voor den ander verantwoordelijk
stelt, en dat Hij de ziel van den niet ge-
schuwde van de hand van hem, die had moeten
waarschuwen, zal eischen.

Zoo is de waarschuwing één der factoren,
waarnaar de Rechter van levenden en dooden
zijn eeuwig oordeel zal afmeten; en als de wach-
ter niet gewaarschuwd heeft en het volk omkomt,
zal wel dat volk, zoo sprak Hij tot Ezechiel
in zijn ongerechtigheid sterven, maar het bloed
van het volk zal van de hand des wachters
worden afgevecht. (33: 6).

En die wachters zijn velen besteld.
Er zijn wachters voor heel het volk, maar
ook wachters voor een stad, wachters voor een
groep burgers, wachters voor een huisgezin,
wachters voor de enkele personen.

Vader en moeder zijn de van God bestelde
wachters bij hun kroost. Een oudere broeder
is de wachter bij den jongeren. De onderwijzer
op school is de wachter bij zijn leerlingen. De
prediker is de wachter bij de gemeente. Wie
in de pers schrijft, bij het groote publiek.
En voorts staat als wachter van God be-
steld een iegelijk die bij vloot of leger, bij
bedrijf of ambacht, op het kantoor of in de
slekenzaal met gezag over anderen bekleed
is; en van alle deze wachters geldt het, dat
een deel van de verantwoordelijkheid voor wat
er wordt uit wie aan hun zorg of toezicht zijn
toevertrouwd, van Godswege op hen gelegd is.

Van die verantwoordelijkheid heeft elk die
wachter is, zich te kwijten door de richtige uit-
oetening van zijn gezag zelf, door zijn voor-
beeld, door zijn invloed; maar ook door zijn
woord, door het woord van lof of blaam; maar
ook rechtstreeks door het woord van waar-
schuwing.

Van waarschuwing als in den Naam des
Heeren. Een woord, dat u te beter afmagt,
hoe hoger ge in geestelijk opzicht staat, hoe er-
nstiger ge zelf van het gewicht der waarschu-
wing doordrongen zijt; maar een woord dat
alties het karakter moet dragen, dat ge, als
daar toe van Godswege geroepen, tot iemands
conscientie sprekend, wel wetende dat ge, zoo
de aangesprokene uw woord in den wind slaat,
juist door uw waarschuwing zijn oordeel ver-
zwaart.

Wat klemmt vooral dan, als uw waarschuwing
het hoogste klimt en strekt om hem tot het ge-
loof in Jezus te manen, opdat hij ontkome aan
het eeuwig verderf.

Voor eeuwig verloren te gaan is het ontzet-
tendste gevaar; en God wil dat met name het
gevaar dat gevaar ieder zondar gewaarschuwd worde
door de wachters in zijn Sion, door de wachters
in elk huisgezin, en door de wachters in het
gemeene verkeer.

Niet alsof zich daartoe alle waarschuwing be-
perken moest. Integendeel, voor elk gevaar dat
iemand zedelijk leven, zijn hogere ontwikke-
ling of zijn toekomst bedreigt, moet de klare,
doordringende waarschuwing uitgaan. Maar haar
hoogtepunt bereikt de waarschuwing toch eerst
in het: ontwaakt hij die slaapt, en staat op uit
de dooden, en laat Christus over u lichten.

Doch juist omdat deze waarschuwing het
hoogste staat, is bij haar vooral de werking-
lijke uitwendigheid misplaatst. Wie waarschuwt
voor het eeuwig verderf, en niet in elk woord
toont van verterende liefde en verterenden ernst
doordrongen te zijn, sluit zelf den ingang voor
zijn waarschuwend woord af.

Voorale deze waarschuwing moet steeds als
een gebed zijn: we bidden u van Christus
wege, alsof God door ons bade, laat u met
God verzoenen.

Maar nu dan ook de keuzrijde.
Elke ernstige, wezenlijke waarschuwing ligt
voor uw rekening, en ge zult er naar geoor-
deeld worden.

Elke ernstige waarschuwing die tot ons komt,
is een stemme Gods tot onze conscientie.
Het is God zelf, die er wachters toe veror-
dend heeft, om ons te waarschuwen. Hij heeft
het hun in het hart gegeven. Door Hem zijn
ze er toe gedrongen geworden. En de waar-
schuwing die van hen uitgaat, is een genade-
daad, een koorde der liefde die de Ontfermer
naar ons uitwierp, om ons te trekken.

Althans in den aanvang, als het hart nog
niet verhard is, voelt ieder dat dan ook in zijn
conscientie. Ook al gaat hij door met zondigen,
de eerste maal na de waarschuwing zondigt hij
niet dan met strijd in zijn binnenste.

Doch zie toe, als ge de waarschuwing in
den wind slaat, ze wel aanhoort, maar er niet
naar doet, gaat ge zedelijk achteruit. Een vol-
gend maal heeft de waarschuwing reeds minder
vat op u. Ten slotte prikkelt ze u en maakt u
wrevelig, en het eind is, dat ge er om lacht en
er mee spot.

Zoo wordt, wat u ter opstanding zijn moet,
ten val. Ge wordt er slechter in plaats van
beter door. De geestelijke dood dringt al die-
per in uw wezen door.

En hoe zou dan, als eindelijk het oordeel
komt, dat oordeel over u niet juist door de
geminaachte waarschuwingen verzaard zijn!

Daarom kent de wachter, die God vreest,
zijn tijd.

Hij weet, dat het wapen dat hij hanteert,
scherp als het is, kan genezen, maar ook kan
wonden ten verdere, en hij gedenkt daarom
het woord zijns Heeren: Werpt het heilige voor
de hondkens niet en werpt de perlen niet voor
de swijnen.

Niet elke waarschuwing is op elk oogeblik
en bij elken zondar geoorloofd. Geen waarschu-
wing, waarvan ge vooruit voelt, dat ze geen
doel kan treffen, en zeker weet dat ze iemands
oordeel verzaart, mag gedachteloos en werk-
tuiglijk over de lippen glijden.

Dan wacht, wie zijn roeping ernstig opvat, tot
God hem het rechte oogeblik bereidt, en door
allerlei omstandigheid de ontvankelijkheid stem-
ming gewekt zij. En merkt, voelt hij dan, dat
het van God gegeven oogeblik gekomen is, dan
zal hij spreken, en spreken met zulk een teeder-
heid der liefde en met zoo zielloofdringenden
ernst, dat zijn waarschuwing, of ze gehoord of
niet gehoord worde, in elk geval een strijd in
het hart wekt, dat het er op of er onder gaat,
en er dan daad Gods naar dat gewaarschuwd
hart, of ter levendmaking of ter verharding, zij
uitgaat.

En dat is het.
De waarschuwing, recht opgevat, moet niet
maar een woord, ze moet een daad van het hart
tot het hart zijn, en God zelf zit over die daad
ten rechter.

Amsterdam, 10 Jan. 1902. Voor de Vrouwenkampen in Zuid-Afrika.

Verantwoord in ons nummer d.d. 5 Jan.:
f 6787.391/2; verder ontvingen wij van Ds. W.
de Jonge „vanwege het fantarecorps“ te Heeg
f 14.15; van A. C. f 10; van den heer W. J.
Caspers, van de leerlingen der Chr. School te
Heinoord f 0.71; van Ds. O. Casemier gecoll.
in het jaarfeest der Geref. Jong-Vereen, te Olde-
kerk f 0.391/2. Totaal f 6818.65.

Welkom aan Dr. Scheurer.

Verantwoord in ons nummer d.d. 5 Jan.:
f 203.081/2; verder van Ds. E. H. Rullmann,
collecte voor Dr. Scheurer's hospitaal gehouden
in de Geref. Kerk bij een Zendingrede van
Ds. Plet' te Emelo f 12.50. Totaal f 215.581/2.

Ons Kort Begrip.

I.

Ds. Kok uit Nijmegen verzoekt ons het
volgende schrijven op te nemen, waarin
hij zich verdedigt tegen de opmerkingen,
die wij ons veroorloofden te maken naar
aanleiding van het debat, dat zich tusschen
hem en de *Friesche Kerkbode* ontspon, over
de betekenis van het Kort Begrip.

Dit schrijven luidt aldus:

Hoogachtende Redacteur!

U zult zeker gegronde reden gehad hebben,
waarom u den lezers der *Heraut* uw oordeel
mededeelde over een debat in de *Friesche
Kerkbode* tusschen Dr. A. Kuyper Jr. en onder-
getekende. Het zij mij geoorloofd, en omdat u
in dat stuk mij in een enkel punt van ongelijk
tracht te overtuigen, en om mogelijk misver-
stand bij *Heraut*-lezers die niet de *Friesche
Kerkbode* lezen, weg te nemen, eenige opmer-
kingen te maken.

a. Had Dr. A. Kuyper Jr. in zijne stukken
over „de Catechismen“ opgenomen, wat hij
onder mijn laatste stuk schreef, nml.: „Doel
van ons schrijven was daarbij aan te toonen,
dat de Catechismus het eigenlijke was en dat
het Kort Begrip niet anders gebruikt moest
worden dan als middel om tot den Catechis-
mus zelve te komen;“ of zoo als u schrijft:
„Het Kort Begrip dient dus niet alleen voor
de jongere catechisten als voorbereiding voor
den grooten Catechismus, maar wel degelijk ook
voor min ontwikkelde volwassenen, voor wie
de groote Catechismus te moeilijk is“, dan
had ik geen woord daar tegen geschreven, want
ik ben het daarmee eens. Maar de redacteur
der *Friesche Kerkbode* schreef: „Of ons Kerk-
bode niet enigszins buiten het spoor gegaan zijn
met het Kort Begrip vrij te laten! Wij
gehooven van uel. Wij gelooven ook, dat de
Synode van Dordt, eer de vergadering ten
ende liep, er nog spijt van gehad heeft, dat
ze het Kort Begrip heeft vrijgelaten.“ Daar
ben ik tegen opgekomen en heb m. i. aange-
loond, dat dit oordeel eenzijdig, ja onjuist is.
b. Daarom kon ik ook niet „het juiste perk
voorbij schieten“, zooals u schrijft, door te willen
aantonen, dat „het Kort Begrip wel als offici-
eel belijdenisschrift moet worden aangemerkt“;
want dat was mijn doel niet, zooals ik nadruk-
kelijk schreef: „Ik zou veel te breedvoerig wor-
den, als ik nog schreef over de juiste plaats
die het Kort Begrip, naar de historie, in de
kerkelijke geschriften inneemt. Dat was ook mijn
doel niet. Maar alleen u aan te toonen, dat u
naar mijne beschouwing eenzijdig oordeelt, als u
voor alle catechisten alleen den grooten
Catechismus wilt gebruiken.“

c. Wat het onjuiste aanhalen betreft: ik heb,
tot mijn spijt, niet de verschillende historische
documenten, die voor deze kwestie kunnen
dienen. Het besluit der Synode vond ik zoo in
het „Kerkelijk Handboekje“, 1873 en bij
verschillende theologen, die over deze materie
schreven. Ik voegde duidelijkheidshalve slechts
een woord tusschen haakjes in. De onjuistheden
betreffen dus zeker slechts de letters, niet de
zaken. Maar dit kan ons allerminst ten kwade
geduid door Dr. A. Kuyper Jr., die dit besluit
der Synode, waar het op aankwam, niet aan-
haalt, maar slechts mededeelt naar zijne ziens-
wijze, en om het berouw der Synode te be-
wijzen, een *zakel citaat geeft*, met historische
documenten, maar alleen onschrijft, wat Prof.

H. H. Kuyper mededeelt over deze zaak in
zijn werk: de Post-acta.

d. En wat eindelijk mijn ongelijk betreft in
zake het citaat uit de Acta, art. 96 der Zuid-
Hollandsche Synode te Gouda 1630: Volgens
de bron, waaruit ik putte, was hetgeen ik aan-
haalde, niet een ingediend gravamen, zooals u
schrijft, maar er waren een *voorstel* en een *besluit*
naar aanleiding van gravamen VIII. Ik haalde
het voorstel aan. Maar ook uw citaat is niet
compleet, want u gaat alleen het besluit. En
dies behooren m. i. bij elkander om juist over
de beslissing te kunnen oordeelen. Bovendien,
ik haalde dat niet aan, om te bewijzen „dat
het Kort Begrip officieel als leerboek door de
Synode zou zijn ingevoerd“, maar, in verband
met de citaten uit de Acta's der Synode te
Leiden, 1619, art. CI, te Rotterdam 1631, te
Breda 1730, te Dordt 1731, om aan te toonen
dat ik daaruit niet las, dat de Synode van
Dordt, eer de vergadering ten einde liep, er
nog spijt van gehad heeft, dat ze het Kort
Begrip heeft vrijgelaten“, veeleer het tegenover-
gesteld.

Ik wil, om aan te toonen, dat het Kort
Begrip ook met instemming is aangenomen in
Zuid-Holland'sche Kerk, nog wijzen op de Syn-
ode te Kullenburg 1749, waar vier predi-
kanten, Martinus Bosschaard, Henricus Velse,
Bernardinus de Moor en Nicolaas Holtius (te
Dordt, 's-Hage, Gouda en Koudekerk) voor-
stelden: „Ten Eersten, alsoo bij de Synodus
Nationalis Dordracens 1618 en 1619, de kleine
Catechismus, of Kort Begrip, door een Aen-
dientelike Commissie van Geleerde en Beroemde
Mannen, is gesteld ten gebruik van die geenen,
die als Lidmaten van de Gereformeerde Kerk,
tot des Heeren Avondmaal begeren aangenomen
te worden. Ten Tweeden, alsoo deszelve in onze
Publieke Litterie der Gereformeerde Nederlan-
sche Kerk, onder den Tytel van te ynn vooch
die sig tot het HEILIG AVONDMAAL WILLEN
BEGEVEN, is ingevocht, ten einde haven gemeld, op
ordere van het selve Synode National, Ten
Derden, enz. Soo is de vraag, of de Christelike
Synodus niet soude kunnen goetvinden, aan de
Respective Classen in bedenking te geven, of men
in het onderwijzen der Lidmaten, almede in
het aannemen derelien, niet best overal (gelijk
sommige Kerken, door eenige Jaren, yst sig
selven, daar order toe hebben gesteld) soude vol-
gen, en, zoo veel mogelijk, van elk tragten te doen
volgen het Openbare Formulier van de Nationale
Synode in de Publieke Litterie daar toe veror-
dent.“ Voorts op een: „Quacritur, door de
Classis van Leiden en Nederrijnland voorgesteld
aan de Christelike Synodus van Snydholand, die
den 9den Juli, en volgende dagen van den Jare
1737, in den Briel, stont gehouden te worden.“
Hierin werd op vele gronden voorgesteld: „of
het niet dienstig en nodig zij, dat door een Syno-
daal besluit, onder de Kerkelike Reglementen
geplaatst, of op een andere convenante en
krachtige wijze bepaalt worde, dat voortaan het
Kortbegrip van den Heidelbergchen Catechismus
ten regimine en leidende in het onderwijzen en
afzagen van de belijdenis der geenen, die sig tot
de gemeenschap van des Heeren Heiligen Tafel
begeven willen, gehouden worde.“

Negen van de elf classen in Zuid-Holland
hebben een gunstig advies over dit voorstel
gegeven.

Dan nog, voor Noord-Holland, op een be-
sluit der Synode te Amsterdam 1622, art. 28,
en te Hoorn 1641, art. 34. Op de besluiten
desaangaande der Zeeuwsche Synodi, enz.
Uit al deze besluiten enz. blijkt niets van
een spijt der Nat. Synode over haar besluit in
zake het Kort Begrip, wel m. i. het tegendeel.
Mijn oordeel is: de Kerken mogen vrij het
Kort Begrip gebruiken, ook „voor min ontwik-
kelde volwassenen.“ De Nat. Synode 1618 19,
heeft dit zoo bedoeld; en, het is wel noodig
dat de historie van het Kort Begrip grondig
wordt onderzocht, om op degelijke gronden
zijn juiste plaats in onze kerkelijke geschriften,
aan te wijzen.

Waarom b. v. nemen de Prof. Rutgers en
H. H. Kuyper in de door hen uitgegeven
Synodale en Liturgische geschriften, het slot
van het Kort Begrip af en zetten dat boven het
Avondmaalsformulier? Als het slot daar behoort,
dan zeker ook het Kort Begrip, zooals vroeger
„de korte onderzoching des geloofs“?

Doch genoeg. Met dankzegging voor de
plaatsing.

Hoogachtend,

Uw dw.,

Da. J. Kok.

Nijmegen, 17 Dec. 1901.

Zooals uit dit schrijven blijkt, is Ds. Kok
in het hoofdzak volkomen met ons eens.
En nu hij, na de nadere toelichting van
zijn standpunt door den redacteur der
Friesche Kerkbode, verklaart ook met dezen
in te stemmen, is er alleen oorzaak om
dankbaar te zijn voor deze „entente
cordiale“.

Uit deferentie voor den geachten schrijver,
die ook in dit stukke weer een proeve
zijner rijke belezenheid geeft, en mede om
den sluier op te heffen, die nog altoos voor
het groote publiek over den oorsprong en
betekenis van ons Kort Begrip hangt,
willen wij echter gaarne iets dieper op de
zaak zelve ingaan.

Ds. Kok zal dan tevens zien, waarin hij
hem het misverstand schuilt en hoe de
citaten, die hij ontleende aan het bekende
werkje van den Leidschen Hoogleraar
Joan van den Honert, hem op een dwaal-
spoor hebben geholpen.

De hoofdvraag is natuurlijk, welke bete-
kenis het besluit heeft, door de Synode in
zake het Kort Begrip of den kleineren
Catechismus genomen.

De Dordtsche Synode heeft zich het eerst
met deze zaak bezig gehouden in de 14e
zitting. Er waren verschillende gravamina
ingebracht van de catechisatie, die veel te
wenschens overliet. Nadat de buitenlandsche
afgevaardigden hadden megedeeld, hoe de
Catechisatie bij hen was ingericht, nam de
Synode in haar 17e zitting een breed
besluit over de catechisatie, waarop door
Dr. A. Kuyper in de *Friesche Kerkbode*
van 3 Januari terecht de aandacht is ge-
vestigd.

De Synode maakte onderscheid tusschen
drieërlei catechetisch onderwijs, n. l. dat in
het *gezin* door de ouders, dat op *school*
door de meesters en dat in de *kerk* door
de predikanten. Het onderwijs in het *gezin*
en op *school* moest dienen om de kinderen
voor te bereiden voor de eigenlijke catechi-

1) Deze citaten zijn niet uit „Reitsma en v. d.
Veen“, maar uit een geschrift van een Professor,
die deze Synode mees beleefde, wellicht bijwoonde.

satie van den predikant, en het was met
het oog op dit voorbereidend catechetisch
onderwijs, dat de Synode besloot twee
kleinere catechismussen uit te geven, die
dus voor het gezin en de school dienst
zouden doen, maar niet voor de kerkelijke
catechisatie. De uitvoering van dien last
werd opgedragen aan een commissie,
bestaande uit Gomar, Polyander, Thysius,
Faukelius, Lydius en Udemannus.

Toen de Synode aan het einde van haar
taak kwam, heeft deze Commissie twee
concepten ingediend, die de Synode echter
vrij haastig heeft afgedaan. In de 177ste
zitting staat desangående opgetekend:

„Is aangediend, dat de twee kleinere
Catechismussen, die de Kerken gebruiken
zouden behalve den grooten Catechismus
in de onderwijzing der jeugd, reeds gereed
en beschreven waren door degenen, die daar-
toe door de Synode waren gedeputeerd. De
kleinste is gelezen en goedgekeurd met die
conditie, dat noch eenige dingen uit den
grooteren Catechismus daarbij zouden ge-
daan worden. Aangaande den anderen,
die nog wat groter is, meende de Raes
dat deze niet diende voorgelezen te worden,
omdat hij wat te lang scheen te zijn. Men
vond daarom goed, dat de Kerken dezen
zouden mogen gebruiken of dien anderen,
die door de Kerk van Middelburg gesteld
en uitgegeven is.“

Dit besluit, dat zeer voorzichtig gesteld
is, was feitelijk een terugkomen op het
eerst genomen besluit. De beide ingediende
concepten werden door de Synode niet
aangenomen en zijn dan ook nooit met
officiële goedkeuring uitgegeven. Er is
zelfs niemand, die weet wat in deze con-
cepten gestaan heeft. De Commissie heeft
ze niet in het licht gegeven.

Wat de oorzaak van deze verandering
was, blijkt uit twee getuigenissen van leden
der Synode, die zich zeer duidelijk op dit
punt uitspreken.

Het eerste getuigenis is van den Amster-
damschen ouderling Theodorus Heyngius,
die in zijn Journal van de Synode ver-
haalt:

„Is gelezen een kleinfen kort uittreksel uit
den Catechismus getrokken en gesteld voor
de aankomende kinderen en daarbij getoond
nog een ander, iets grooter, voor degenen,
die wat ouder geworden zijnde, zich
zouden beginnen voor te bereiden voor
het Avondmaal des Heeren, beide naar
order van deze Synode door zekere daar-
toe gelaste personen gesteld. Maar opdat
deze geschriften door het volk niet zouden
gehouden worden voor nieuwe Catechis-
mussen of tot eenige verwarring der ge-
meenten of tot disreputatie van den aange-
nomen Catechismus zouden strekken, zoo
is goedgevonden, dat men *blijvende bij den
gewonen Catechismus* bij het A B C-boek
dat in de scholen gebruikelijk is, uit het
kleine en korte Extract, nu voorgelezen,
eenige vragen zal voegen. En aangaande
het andere, dat men in plaats van een korte
onderzoching de kerken recomendeert het
formulier tot dien einde gesteld bij die van
Middelburg“.

En dit getuigenis wordt volkomen bevestigd
door wat Voetius, mede lid der Synode,
in zijn *Politica Ecclesiastica* mededeelt.

„Op de Synode van Dordt is wel eerst
iets besloten geworden aangaande het op-
stellen van een kleineren Catechismus of
uittreksel uit den Heidelbergchen Catechis-
mus, maar later, toen de zaak rijper over-
wogen was, is men stilzwijgend op dit plan
teruggeslagen. Volgens den raad der
Synode gebruiken de gezinnen en lagere
scholen als kleinsten Catechismus, dien de
kinderen het eerst uit het hoofd te leeren
hebben, het boekje dat genaamd wordt het
grootste A B C-boek, hetwelk de zooge-
naamde zes hoofdstukken uit den Catechis-
mus omvat en de dagelijkse gebeden.“

De zaak zelve is dus zoo helder als glas.
De Dordtsche Synode heeft oorspronkelijk
onder den invloed van de buitenlandsche
Godgeleerden, vooral van die uit den Palz,
besloten, voor de voorbereidende Catechisatie
op de scholen twee kleine Catechismussen
uit te geven, die bij het catechetisch onder-
wijs dienst konden doen.

Dit besluit is echter niet uitgevoerd.
De oorzaak hiervan ligt zonder eenigen
twijfel in de beschuldigen door de Remon-
stranten tegen den Catechismus ingebracht.
Deze beweerden, dat de Catechismus voor
de Catechisatie zoo goed als onbruikbaar
was en vervangen moest worden door een
veel eenvoudiger leerboek, liefst uit enkele
Schriftwoorden saamgesteld. Het was de
afkeer van het confessionnele standpunt van
den Catechismus, die hieruit sprak. Men
wilde geen dogma's. En de bekende Goud-
sche Catechismus toonde genoegzaam, in
welken zin de Remonstranten een omwer-
king van den Catechismus verlangden.

Toen deze bedenkingen in de Synode
besproken waren geworden, werd tegen-